

ՓՈԽՆՁ

ԹԻԻ 970

ՇԱԲԱԹ

1875 ՄԱՐՏ 15

ԱԶԳԱՅԻՆ

Քաղաքական ժողովն երէկ յանձնա-
ժողով մը կազմեց՝ Պատրիարքարանի
գործող կանոնաւոր ընթացք մը դժեւու-
հաշուական գործերը կարգադրելու,
պաշտօնակարաց սահմանը որոշելու, և
ապիկար պաշտօնակալաց տեղ՝ եթէ կան՝
ուրիշներ ընտրելու համար, տեղեկագրով
մը ժողովոյն անօրինութեանը յանձնելու
պաշտօնով։ — Այս յանձնաժողովոյն ան-
դամք են՝ Խոսեան Մկրտիչ Եփէնտի,
Կոստանդեան Յակոբ Եփէնտի, Փափազ-
եան Կարապետ Եփէնտի, Միքայէլեան
Սիմոն Եփէնտի։

Անցեալները Քաղաքական ժողովոյ ան-
դամներէն ոմանք ի պաշտօնէ այցելու-
թեան դային ազգային Հիւանդանոցը։
Ժողովն անոնցմէ խմանալով Հիւանդա-
նոցի մեծարգոյ Հոգաբարձութեան անձ-
նուէր փոյթն ու բարւոք խնամատարու-
թիւնը՝ երէկուան նստին մէջ որոշեց
Հոգաբարձութեան գլխի ուղղել առ Հո-
գաբարձութիւնն։ Միանգամայն Խոսե-
ան՝ Կոստանդեան ու Փափազեան Եփէն-
տիներուն յանձնուելէ՝ Հոգաբարձու-
թեան հետ խորհրդակցել արհեստանոցի
մը հաստատութեան և ուրիշ կարեւոր
խնդրոց համար։

Քաղաքական ժողովն երէկ Ղալաթիոյ
հրկիզեալ կալուածոց և կեդրոնական
վարժարանի մը շինութեան խնդիրներն
ալ ուշադրութեան առնելով՝ Խոսեան,
Կոստանդեան և խնդիրեան Եփէնտիներ-
ու յանձնեց, արդէն պատրաստեալ ծը-
րագրերը տեսնել մանրամասն ընել
և Ղալաթիոյ կալուածոց Հոգաբարձու-
թեան հետ խորհրդակցելով տեղեկա-
գրել։

Կլեմք, թէ Տնտեսական խորհրդոյ
յանձնուելէ՝ վերաբնեւ Սամաթիոյ նա-
խորդ թաղական խորհրդոյ հաշիւները,
որոց վրայ վերջին օրերս դայթակեցուցիչ
հրատարակութիւններ կը լլան, և մասնա-
ւոր ամբաստանադիր մը տրուած է Քա-
ղաքական ժողովոյն։

Բալուի առաջնորդ գեր. Սարգիս
վարդապետ՝ Գաւրմ-Փաշայի առժամա-
նակեայ քարոզիչ ընտրուելու, և հրահանգ-
տրուել է իրեն՝ որ տեղւոյն թաղական
երեք անգամայն վրայ երկու չեղք ան-
ձինք ալ աւելցունելով, ջանայ վերա-
հաստատել խաղաղութիւնը, որ վերջին
օրերս դժբաղդաբար բաւական հեռա-
ցած է և եղբայր զիջալոր կհալածեն չա-
րաչար։

Կրօնական ժողովն ալ վերջին նստին
մէջ յանձնաժողով մը կարգեց է՝ եկեղե-
ցականաց նիւթական ու բարոյական բա-
րեկարգութեան պիտոյքն ծրագրելու
պաշտօնով։

Հինգշաբթի օրը Խառն ժողովոյն ներ-
կայացան՝ վանայ Պողոս վարդապետ և
ամբաստանողը իւր։ Մասնաժողովոյն
քննութեանց տեղեկագիրը կարգադրուել
է ըստ որոշման նախորդ նստին, և եր-
կու շաբաթ ալ ժամանակ տրուել է ամ-
բաստանողոյ՝ որպէս զի տեղեկագրոյն
մէջ բովանդակեալ ամբաստանութեանց
հաստատութեան համար եթէ նոր փաստ
կամ ապացոյց ունին, ժողովոյն մատու-
ցանեն։

Ալեմտոյի ազգային գերեզմանա-
տունէն նորաթաղ մանկան մը մարմինը
հանուելու, իւսկիւտար բերուելու, մէկ եր-
կու օր տեղ տեղ քննութեան ենթարկ-
ուելու, և ապա իւսկիւտարի գերեզմա-
նատան մէջ թաղուելու է։

Իւսկիւտար և ուրիշ տեղեր լուսելով
այս եղելութիւնը՝ ջերմ խօսակցութեան
և դայթակցութեան առարկայ եղած է։
Կրօնական պատկառելի ժողովն լսած է
արդեօք, կամ ինչն հրամայած է, և
կամ եթէ իւր հրամանաւ եղած է՝ ար-
ժան կհամարի ի պաշտօնէ ծանուցանել։

Մեր լսածին նայելով տեղւոյն քահա-
նայք առանց կառավարութեան պահանջ-
ման, և առանց հրամանի պատրիարքա-
րանի, մանկան մարմինը հանգստարանէն
հանել տուելու են՝ դատական խնդիր մը
հաստատուելու նպատակաւ ի նպատակ ազ-
գայնոց տեղւոյն։ Նպատակը բարի է ար-
դարեւ. բայց այս միջոցն՝ որ ի դորձ
գրեւէ են առանց հրամանի կրօնական
վարչութեան՝ կրնայ արդարանալ. և
եթէ իրեւն անկարեւոր դէպք մը անց-
նի՝ կարելի չէ՝ որ յապագային օրինակ ըլ-
լայ այլոց։

Խիստ ախուր և աղետալի տեղեկու-
թիւններ կարտաւանդեն՝ Ամասիոյ վիճա-
կին այլևայլ կողմերէն եկած վերջին դը-
րութիւններն, որոց միայն մէկ քանին
կնշանակեմք այս անգամ համառօտիւ։

Հաճի գիւղէն։

«Աղդերնիս կորու. կրօնքնիս գրեթէ
ոչնչանալու կէտին հասած է. թէ՛ արա-
կան և թէ՛ իդական դպրոցներն խան-
գարեալ են. դիւղիս եկեղեցին երեք
քահանայ ունէր. մէկը բաւական ժամա-
նակէ հետէ վախճանած է. միւսը ոչինչ
պատճառներով երեք տարիէ աւելի
ժամանակ բացակայ կգտնուի. երրորդն
ալ անձնական տկարութիւն ունենալով
երբեմն եկեղեցի կուգայ, և երբեմն ե-

կեղեցին դոյ կմնայ. Ս. Եննդեան տօ-
նին, եկեղեցին դոյ պիտի մնար՝ եթէ
եէնիճէ գիւղի Տ. Սարգիս քահանայն
իւր սեպհական դիւղի եկեղեցին դոյցելով,
մեղ օգնութեան չհասնէր։ Անցեալ տար-
ուան սոսկալի սովուն պատճառաւ, գըտ-
նուած քանի մը հարուստ աղքատացած
են, և արդէն աղքատ եղողներն բոլո-
րովն խեղճ և գրեթէ ոչնչացած են։

Իլաաիկէն և Չօրուէն։

«Այս քաղաքացի մէջ գտնուող հայ
ժողովրդեան կրած հարստահարութիւնն
ու տառապանքը՝ արդարեւ անպատմելի
է։ Չօրուի մէջ՝ պատահած հետեւեալ
դէպքը՝ ո՛ր հայու սոսկում ու զայրոյթ
չպատճառէր։ — Հայ երիտասարդին մէ-
կը՝ որ կեսարացի Հաճի Պապայի եղբայրն
է եղբր, տաճիկն մէկուն 400 դրչի չափ
պարսք կուսենայ. տաճիկը կուգայ,
խստիւ կստիպէ և նոյն պահուն կպահան-
ջէ. հայը աղաչելով կինդրէ որ զիջանի
իւր բարկութիւնն ու քանի մ'օր ժամա-
նակ չնորհէ. բայց այլադգը՝ փոխանակ
դթալու՝ այնպէս ուժգին ու բուռն զօ-
րութեամբ կուրծքին կղարնէ, որ խկոյն
խեղճին անշունչ դիակը յերկիր ի վայր
տապալելով՝ հոգին կաւանդէ։

«Եկեղեցին օրերով դոյ կմնայ. իրենց
յատուկ քահանայ չունին. շատերն ան-
մասն ու անհաղորդ կկնքեն իրենց կեան-
քը. պիտի գտնուի երբեմն աղգասէր
անձ մը՝ որ ժողովրդեան վրայ դթալով՝
դէթ տարին անգամ մը վարձքով քա-
հանայ բերել տայ, որով մխիթարուի
ժողովուրդը ու յօտար կրօնս ապաստա-
նելէ դադրի։

Մարդուանէն։

«Տեղւոյս Ս. Աստուածամօր վանքը՝
որ երբեմն կպանծար իւր շքեղ ու ընդ-
արձակ դրութեամբը և շարժական ու
անշարժ կալուածներովն, այժմ բոլորու-
մին երեսի վրայ մնացած է. վիստակաց
կոյս մը դարձած է. և անհնար է որ աղ-
գասէր մը տեսնէ ու չարտասուէ։

«Մահլէ մըլտարներն, կառավարու-
թեան հրամանաւ սոսկականօք եկեղեցւոյն
դուռը դարձունել կուտան, տէրութեան
տրոց փոքր ի շատէ պարտական եղող-
ները զարնելով հրմշտկելով ու արհամարհ-
ական խօսքերով բանտ կտանին, և չկայ
մէկը որ միջնորդէ և պաշտպան ու օգ-
նական կանգնի։

«300 էն աւելի արու և էդ անմեղ
տղոց մեծագոյն մասը բողոքականաց
դպրոցը կյաճախեն. վասն զի մեր վար-
ժարանք գրեթէ դոյ վիճակի մէջ են, և
բողոքականք մեր դպրոցները վարձելու
եղած են։

«Տեղւոյս եկեղեցականաց մէջ խեթ,
ատելութիւն, ագահութիւն, նախանձ,
և այլն, տիրապետած են. երբ ժամարար

քահանայն ատեան կուգայ՝ միւսները խփոյն կմեկնին, ու ժամարարը առանց Ողորմեսցիի ատեանը անշարժ կմնայ, և վերջապէս դպիրը Եկեալքս ըսելով կը վերջացնեն. խեղճ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ Եկեղեցւոյ մէջ կ'ուսահատի, և ոմանք գլուխներն շարժելով կը մեկնին, այլք յօտար կրօնս կ'ընտան: Գահանայք երբեմն իրարու հետ կ'ուսելով շատ օրեր բացակայ կ'գտնուին եկեղեցիէն ու բնաւ ոտք չեն կոխեր. վերջապէս չանցնիր շաբաթ մը՝ որ ժողովուրդը նոցա կ'ուսել չլսէ:»

Քէօփրիւէն:

Այս գիւղաքաղաքին հայ ժողովրդեան մէջ պատահած ծանր ծանր դէպքերն ու խռովութիւններն՝ աւելի են. եկեղեցին շատ ժամանակ դոց կմնայ, և հոգեւոր մխիթարութենէ զուրկ ըլլալով ժողովուրդը՝ մեծադոյն մասն արդէն բողոքականութեան դիմած են. դպրոցը դոցուած է. վարժապետը բողոքական օրիորդի մը հետ կ'ամուսնանայ. քահանայից մէջ կերպ կերպ անտեղի խնդիրներ պատահելով՝ խաղք ու խայտառակ եղած են բոլոր օտար ազգաց և կառավարութեան առջև:»

Այս համառօտ քաղաքը բաւական է ծանուցանել՝ Ամասիոյ առաջնորդական վիճակին աղէտքը: Երկարօրէն գրքուած են Պատրիարքարանի, և ցաւով ու հեծութեամբ ժամէ ի ժամ վերկարար տնօրինութեան մը կսպասեն: Կինդրեն մենէ՝ իբրեւ երեսփոխան միջնորդել առաջի Պատրիարքարանի. բայց մեր խիղճն հանդարտ է. այս ամենը ներկայացուցած եմք որոց անկ է, և յաճախ գլխութիւն ու այցելութիւն խնդրած եմք. և ահա՝ այս անգամ դարձեալ նոյնը կը խնդրեմք Պատրիարքարանէն և մասնաւորապէս գեր. Եղեւսեան Ս. Հօրէն, որոյ յանձնուած է դարձեալ Ամասիոյ վիճակին առաջնորդութեան պաշտօնը, և Բ. Դրնէն պէտք եղած հրամանագիրը արդէն ելած են և ի պատրաստի կան:

Պափրայի նորահաստատ Անճնուէր ընկերութիւնը՝ յատկապէս կծանուցանէ մեզ, թէ Նաթանեան Պօղոս վարդապետ տեղւոյն ազգային գործոց միջամտած չէ ինքնին, այլ ժողովրդեան խնդրանքը և Պատրիարքարանի հրամանաւ ձեռնարկած է ինչ ինչ բարեկարգութեանց, և ժողովուրդն ի կրօնասիրութիւն և յուսումնասիրութիւն յորդորած:

Նոյն իսկ Անճնուէր ընկերութիւնը՝ Պօղոս վարդապետի յորդորմամբ հաստատուել է, և ժողովուրդը՝ որ կ'ընտանկէ օրերը սրճարաններն ու գինեատունները կ'յաճախէ եղեր, սկսեր է եկեղեցւոյ խուցը կամ դպրոց հաւաքուիլ, օգտակար գրքեր ու լրագիր կարգալ և իրերավարժել:

Նաեւ՝ Պօղոս վարդապետ հրաժարեալ թաղական խորհրդոյ տեղ նոր խորհրդականներ ընտրել տուել է ըստ սահմանադրութեան:

Ուրախ եղանք Պափրայէն եկած այս նոր տեղեկութեանց վրայ: Ամասիոյ վիճակէն եղող այս քաղաքը դոնէ բարեկարգութեան շաւղի մէջ կ'տեսնուի: Թո՛ղ Պափրայի ազգային գոհացուցիչ

վիճակի մէջ գտնուին. մեր փափաքն այս է, և նախ քան զամենայն՝ մեք, իբրեւ երեսփոխան այդ վիճակին և իբրեւ խմբագիր, կ'փութամք շնորհակալութիւն մատուցանել այդ բարեկարգութեանց յորդորիչ ու սատար հանդիսացողին:

Կմաղթեմք նաեւ, որ Պափրայի մէջ նոր հաստատեալ Անճնուէր ընկերութիւնը և ուրիշ ձեռնարկութիւնք յարատեւեն ու արդիւնաւորին, յօգուտ սիրելի ազգայնոց Պափրայի:

~*~*~*~

Մեղի հետ ուրախ պիտի ըլլան անշուշտ մեծարդոյ ընթերցողք ալ տեսնելով Երուսաղիմէն պատուարժան ուխտաւորի մը կողմանէ փետր. 28 թուով գրուած հետեւեալ նամակը:

... խմբագիր

Ներողութիւն կը խնդրեմ, որ իմճանապարհորդութեան միջոցը ստացած տեղեկութիւններս Ձեզի տալու խոստումս մինչեւ ցարդ ուշացուցի. առոր միակ պատճառը՝ ամէն իրաց խորը մտնել, ստոյգն հետազոտել և այնպէս հաստատութեան ներկայացնել էր առանց կրից և կուսակցութեան. միշտ վաղ ընդ փոյթ դատողութիւնը սխալ հիման կամ անհատի մը ներշնչման վրայ կը կայանայ: Ուստի ներկայիս Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին վրայ հակիրճ տեղեկութիւն մը տալ կը փութամ. զի սիրելի է Ձեզ և Ձեր ուշիմ ընթերցողաց՝ դպրութեանց և դիտութեանց բարդաւաճման ուրախութիւն լուրերը կարգալ և որոճալ. որովհետեւ դուք քաջ գիտէք թէ վարժոցք յառաջագիմութեան գործին գլխաւոր մեքենայք են. հոն սրտեր կը կազմակերպին, գաղափարք կը ձուլուին, հոն կը սաւառնի և Հայաստանի ոգին. վարժոցք ապագային երջանկութեան և սիրոյ տաճարք են և հոն մեր մտաց լուսոյ ջահը իր բոցերը կարձակէ՝ մեր մթապատ հայրենիքը լուսաւորելու:

Այդ՝ շնորհիւ ուսումնեւանդ ամեն. Եսայի ազգասէր Ս. Պատրիարքի և անխոնջ ջանիւք ուսումնասէր միաբանից, դպրոցը բարեկարգ և յառաջագիմութեան տրամադիր. ուսմունքը՝ բարձրագոյն վարժարանի մը պահանջեալ տարրերէն կը բազկանայ, և մեծ յոյս կայ հետզհետէ կատարելագործելու: 30 ժառանգորդք Հայաստանի զանազան գաւառներէն հաւաքուած, 10 քաղաքացի երթեւել, և թոշակաւոր գիշերօթիկ, և վսեմ. բղերխին որդին հոն կ'երթեւելէ գաղղիարէն ուսանելու:

Ուսուցիչք են, գեր. Մամբրէ վարդապետ՝ պատկերահանութեան. տաի մասնաւոր հանճար մը ունի գեղարուեստից համար. սուրբ Յարութեան հայոց մասնի մէջ կ'ախուած պատկերները իր հանճարին քարոզք են. նաեւ քիչ ատենէն Ծնունդն ալ անոր քրտանց արդասիքը պիտի վայելէ. ինքն է հեղահոգի՝ ազատամիտ և ազգասէր, բնիկ արապկիլցի. արդէն բաւական աշակերտներ ունի, որոց ոմանք իրեն օգնական են վարժարանի մէջ, և շատերը ի գաւառս ցրուած. դասատուութեան եղանակը շատ հեշտ է և արդիւնաւոր: Ինքը միանգամայն քաջ հայագէտ է, և Լսարանին մէջ Աւետա-

րանի պատմութեան վրայ բանախօս է:

Արժանապատիւ երեք սարկաւադունք. սոքա ազգասէր եռանդուն երիտասարդք են. դպրոցին կացութիւնը ասոնցմէ կ'ախուսէ. ամենայն ջանիւ և յօժարութեամբ կաշխատին և ուսմունքը մէջերնին բաժնած են. ասոնք թոշակաւոր ուսուցիչք չեն, այլ վանուց զաւակունք և իրենց եղբայրները կը կրթեն: Տ. Մագսուտ դամասկացի, Տ. Գաբրիէլ խարբերդցի, Տ. Մելքոն ռոդոստոցի. ասոնք ուսումնական ժողովոյ անդամք են. նաեւ վանուց շատ գործերու և մասնաժողովներու մէջ եռանդուն ջանիւք կ'աշխատին. վանուց յառաջագիմութեան համար և ոչ բան մը կը խնայեն: Տ. Գաբրիէլ սարկաւադը Լսարանի մէջ կրօնի և բարոյականի վրայ բանախօս է. խիստ վսեմ լեզու մը ունի: Տ. Մելքոն սարկաւադը եռանդուն է և իր նիւթն է ի Լըսարանի ազգային պատմութեան բանախօսութիւն. այնչափ սրտառուչ կը խօսի հայոց ներկայ և անցեալ կենաց վրայ, որ շատ անգամ ինքը յարաստուս փրզկեցաւ և զհանդիսականս ևս լացուց. կը ծափահարեմ իր եռանդուն զգացումը, նա զժողովուրդը դէպ ի յառաջագիմութիւն՝ յազգային միութիւն և յուսումն մայրենի կը յորդորէ:

Ամեն կիրակի Ս. Թորոս եկեղեցին տեղի կ'ունենայ լսարանը, բոլոր ժողովրդոց ներկայութեամբ, որ Ս. Պատրիարքին պատիւ կը բերէ: Տ. Մագսուտ անխոնջ ջանասիրութեամբ դպրոցի նուիրեալ գրեանք հաւաքեր և օրինաւոր գրատուն կազմեր է. գովելի է իր ջանքը որ նուիրատուաց գրեանքը յուսկէտա չեն վաճառուի, այլ կը պահպանուին և ի պահանջէ հարկին աշակերտաց կը տրուուին ի վերժանութիւն. դպրոցին նիւթական ծախուց և մատակարարութեանց հոգը այս աղնուամիտ սարկաւադին վըրայ է. ինքը քաջ հմուտ է՝ արաբ, հայ և գաղղիական լեզուաց: Այս գրատան նուիրատուաց ցանկին մէջ տեսայ Տատեան վսեմ. Առաքել պէյ և մեծ. Զունդ ազգասիրաց անունները. մեծանճն ազգասէրք, ուր սր երթան իրենց ազգասիրութեան հաւաստիքը կը ցցեն: Այսու առթիւ հրաւէր կը կարգամ այն ազգասիրաց, որ կը փափաքին Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին պայծառութեան և յարատեւութեան, թո՛ղ նպաստեն իրենց ձեռքէն եկածը՝ ստակ կամ գրեանք. և մանաւանդ. կը խնդրուի այն ազգասէրներէն որ եթէ կտակ մը ունին՝ թող այս վարժարանին ընեն, զի հայոց լուսաւորութեան միակ աշտանակ կրնայ համարուիլ Սիօն լեռան վրայ հաստատուած. զանազան գաւառներէն հոս կը ժողովին. իբրեւ մեղու՝ գիտութեանց հոյզերով բռնաւորուած՝ պիտի սփռին կրկին իրենց հայրենիքը: Թափեցէ՛ք հոն ճո՛խք, ձեր գանձը, և ազքա՛տք, ձեր լուման. վսեմափայլ ազգասիրաց օրինակին հետեւեցէ՛ք. հոն և ոչ բան մը կը կորսուի, այլ անկեղծ և անջինջ կը մնայ, և օրհնութեամբ ձեր անունը դարուց ի դարս կը յիշուի: -Օգնական ուսուցիչք են Պ. Գեորգ խմայէլացի և Պ. Թագաւոր տղերանուպօլսեցի. ասոնք եռանդուն և ուշիմ պատանիք

են, որոնք վարժարանի մէջ չափ մը դասերու օգնականութիւն կը կեն. ուղղը ընդհանուր կառավարիչը արժ. Գանիէլ ժրջան վարդապետն է. բնիկ գաղղիացի ուսուցիչ մը կայ, և երաժշտութեան դասատուն՝ որ քաղաքացի է և լաւ հրմուծութիւն ունի ձայնադրութեան և շարահանաց: Աշակերտաց վեցամսեայ քըննութեանց ներկայ գտնուեցայ. յայտնի էր դասատուութեանց օրինաւոր մեթոտը, և յառաջագիմութեան պողոտային ենթարկուած էին. իրեւ թուի՞նք ինչպէս շատ վարժարանաց մէջ տեղի կուսենայ՝ չէին սորված. այլ հիմնական և լաւ ըմբռնած. և հետաքրքրեք զոհ կը լինէին:

Եթէ բան մը միայն կը պակսէր, այն է գաղղիարէնի մէջ պէտք եղած յառաջագիմութիւնը: Յոյժ զգալի էր նաեւ ուսումնական և լուսավոր տեսչի մը պէտքը, որ վարժարանին զարգացման և տըղոց եռանդ վառ և կենդանի պահելու միջոցները խորհելու կարող ըլլայ. և այս կէտը՝ Նորին բարձր Սրբազնութեան ամեն. Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքի ուշադրութեան կը ներկայացնեմ:

Խնդութեամբ ազգային նահատակաց մեծաշուք հանդիսին համառօտ նկարագիր տալով, խօսքս կը կնքեմ. Հոս կատարուած վարդանանց հանդէսը ամեն. Եսայի ազգասէր Պատրիարքի ապագայ դարուց մէջ փառաց շնորհիւ օղակներէն մին կրնայ համարուի. զի այս հանդէսը եռանդ է և բերկրութենէ. յառաջ գալէ գաղթած է, այլ սուրբ և նուիրական դարձած է. ոչ միայն դպրոցին այլ և եկեղեցւոյ մէջ հայրենեաց և կրօնի նահատակաց հանդէսը մեծաւ շքով կատարելու նախանձախնդրութիւնը երուսաղէմի Ս. Պատրիարքի և արժանաւոր հարց վրայ միայն տեսայ. մեր նախնի հարք ընդհանրապէս ժամանակին քաղաքականութեան տակ ճնշեալ՝ օտարազգի սըրբոց մեծ կարեւորութիւն տուած են, մինչդեռ մեր հայրենեաց և կրօնի բազմերախտ հարք իրեւ աննշան ոք կը յիշատակուին յեկեղեցի: Բաց ի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչէն. Ս. Եսայի նախանձախնդրութեամբ արժ. հարք սրբոց Յակոբեանց նախատօն և Ա. Եսայի դասը և հանդիսաւոր ժամերգութիւն որոշեր են վարդանանց և թարգմանչաց ի յիշատակ. փափաքելի էր հայոց աւագ տօներ և ունենայինք. որ բարեկենդանի երկուշաբթին ըլլար: Ասոր վրայ ուրիշ առթիւ կը փափագիմ խօսիլ սիրելի ընթերցողաց:

Վարդանանց տօնի առջի երեկոյին նախատօնը կատարուեցաւ. եւ, օրը հանդիսաւոր ժամերգութիւն և Պատարագ եղաւ. ժամասացութիւնք գրեթէ ամենը տղոց կը պատկանէին այս երկու տօներուն ատեն. ապա ժամ 5 ին միջոցը եկեղեցւոյ մեծ զանգակաց կոչմամբ բոլոր ժողովուրդը ի գպրոց խոնեցան և ակնդէտ կապուէին Ս. Պատրիարքի դասըստան. և քիչ մը ետքը ամեն. Ս. Պատրիարքը վսիմ. բղբնալ Սալի պէյ և անոր սրբին միաբանութեան պատուարժան հարց հետ ընկերացած եկան, և գասատուք և աշակերտք երգոց քաղցրութեամբ դիմաւորեցին. երբ իրենց ու

րոշեալ թիւները բազմեցան՝ երկու պատանիք հայերէն ճառեր կարդացին խիստ սրտառու և իմաստալից. մին տաճկերէն համառօտ, և ուրիշ մը գաղղիարէն հատուած մը կարդաց՝ միշտ երգոց ընդմիջմամբ: Ի վերջոյ վսիմ. բղբնալ համառօտ յորդոր մը առ աշակերտս կարդաց և շնորհակալութիւն յայտնեց ամեն. Ս. Պատրիարքին և միաբանական ուխտին՝ դպրոցին բարեկարգութեան և յառաջագիմութեան համար. ետքը Ս. Պատրիարքը հանդէսը վերջացոյց յայտնելով թէ վարդանանք ինչ ճառայութիւն բրին ազգին և հայրենեաց, և մենք ինչ պարտք ունինք առ ազգն, առ կրօն և առ տէրութիւն. և յորդորեց զժողովուրդ յազգասիրութիւն, ի կրօնասիրութիւն, և ի տիրասիրութիւն:

Հուսկ ուրեմն մաղթեց երկար կեանք և հատու սուր՝ Օգոստափառ Սուլթանին և նորա պատկեր եղող վսեմափայլ նախարարաց և երուսաղէմի բղբնալին համար. և զազգն օրհնեց և ուխտեց ամի ամի այս հանդէս կատարել:

Մատուցանելով և ես իմ ամենախորին շնորհակալութիւնս՝ ամեն. Տ. Եսայի Ս. Պատրիարք Հօր և պատուարժան միաբանութեան, Մնամ և այլն

Զատար Մ. Համբարձումեան

Կիպրոսէն կղերն՝ փետր. 23 թուով:
... խմբագիր

Յայտնի է, թէ դեռ կգտնուին այնպիսի տեղեր, յորս մեր ազգայինք զուրկ իւրեանց մայրենի լեզուէն՝ զուրկ դաստիարակութենէ և կրթութենէ խոր և մահատիւլ ընդ մէջ կը խորդան, նոյնպէս Կիպրոսի ազգայինք. բայց փառք երկնից. նա ևս զգալով իր դառն և աղետալի վիճակը, որ մահ կըսպառնայ իր ապագայ սերնդեան, զայն բարեօրէն միջոցն ի դործ դնել սկսաւ. իր վարժարանը օրինաւորութեան և բարեկարգութեան սահմանը մտցնել կ՛աշայ, որոյ հնգամսեայ հարցաքննութեան հանդէսն ամսոյս 18-19 երրորդ օրերը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան հարցաքննիչ մեծապատիւ ֆափազեան Յովհաննէս Էփէնտիի, մեծապատիւ Եսայեանց գործակատար Յակոբ աղայի և կղզւոյս անտառաց տեսուչ Անդրանիկեան Յարութիւն Էփէնտիի և համայն ազգայնոց:

Վարժարանիս երկուսն ուսանողաց պատասխանները և քիչ ժամանակի մէջ ըստ բաւականի մայրենի լեզուին մէջ յառաջանալով՝ տեղեւոյ ժողովուրդը բերկրութեամբ ոգեւորեց, որոնք նոր եռանդով մը բորբոքեալ վարժարանիս սպակասութեանց անյապաղ դործագրութիւնը խնդրեցին. և որովհետեւ վարժարանս մինչ ցարգ առանց տեսչի կը կառավարուէր, իսկոյն տեղեւոյ խոստովանահայր արժանապատիւ Տ. Պետրոս քահանայն տեսուչ ընտրուեցաւ, և հարկեղած դասագրոց ցանկ մը պատրաստուելով, Պօլէն բերել տալ սրոշուեցաւ:

Յիշեալ ամսոյն 20 երրորդ օրն ալ ի շնորհս գերապատիւ առաջնորդ Մեսրոպ վարդապետ Ս. Հօր, քաջին վարդանայ բարեբարին մերոյ շքեղ հանդէսը կատարուեցաւ ազգային երգերով և հայ. և տաճ. ատենաբանութիւններով. Նո

րին Սրբութիւնն ալ կարճ և աղգուատենաբանութեամբ մը միութեան և ուսման բաղմաթիւ օգուտներ յայտնելով և ուսանող մանկունք յորդորելով յառաջագիմութիւն, բարեմաղթութեամբ կնքեց իւր ատենաբանութիւնը:

Արդարեւ... խմբագիր, տեղեւոյ ազգայնոց այս յառաջագիմութեան եռանդը, գովութեան արժանի կհամարուի: Արդ՝ իմ խորին շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ համայն ազգայնոց և պատուարժան թաղական խորհրդոյ, մանաւանդ մեծապատիւ Երամեան Պողոս և Մելիքեան Մելիքեան Էփէնտիներուն, որոց վարժարանիս վերայ ունեցած ջանքն ու աշխատութիւնը ազգասէր սրտեր յաւիտեան պիտի գովեն:

Միքէլ Յ. Թորոսեան

Դասատու վարժարանի չայոց Կիպրոսի

Յանուն ճշմարտասիրութեան խընդրուած է մենէ՝ հրատարակել հետեւեալ նամակը:

... խմբագիր

Ձեր... լրագրոյ 967 գ թուով Պետրոս Մեծատուրեան ստորագրութիւն ունեցող նամակ մը տեսայ, որ նորա մի քանի անվայելաբարքները հրապարակ հանելուս առթիւ մեզ դէմ կը խօսէր: Արդարեւ յանցաւորի մը դէմ, որ հրապարակի մէջ իւր գործածը՝ չըրի եւ չը գործէի կ'ըսէ, խստութեամբ վարուելը արժանի չենք համարիր՝ վստն դի փախստէի մը հետամուտ ըլլալը քաջութիւն չէ. սակայն ցուցնելու համար ընթերցողին թէ Պետրոս աղայի վրայ մեր գրածներն բոլորն ալ օտուգութիւններ են, որոնցմէ ինք խոյս կուտայ «չափազանցութեամբ եւ այնպէս այլալիւծով կը պատմէ Յ. Ե.» ըսելով, կը խնդրեմ իրմէ որ մեր չափազանցութեամբ պատմածը ինք ամենայն ճշմարտութեամբ մի առ մի պատմէ: Ըսէ՝ մեզ թէ տղան ծեծեցի՞ր, կամ չէ. թէ արտին եւ ոչ քո պարտիզին միջի եզը դանակով մերձ ի մահ վիրաւորեցի՞ր, թէ՛ չէ. կամ ազգականիդ դէմ ելա՞ր թէ՛ չէ. էլը դանակով յօշատեցի՞ր, թէ՛ չէ, և նոյն էլը սատկեցա՞ւ, թէ՛ չէ. այս է մեր խնդրածը քննէ եւ ոչ թէ տրամաբանութիւն եւ օրէնսդիտութիւն: Պետրոս աղայնաւորին մէջ Բենկայի դիրքը նկարագրելով կ'ըսէ «լոռ դ'եղաւ իմ խաղաղանի՝ և քո եղբոր որդւոյ ձայնը. բողբոք մ'եղաւ թաղական ժողովի. շուրջ կամ փափուկ մը ինկած ժողովրդեան մէջ. ունի՞ս թաղական ժողովէն եւ կամ գէթ քանի մը բարեմիտ անձերէ վկայական մը. եթէ ունիս՝ ինչո՞ւ չես հրատարակեր. եթէ չունիս՝ ինչո՞ւ կայալեւս ու կը ստեսս: Այսպէս ըսելով Պետրոս աղայ, իբր թէ անպարտ ըլլալը կը հաստատէ եւ մեր ամբաստանութիւնները կը ցրէ. սակայն մենք կուրախանանք որ նա այսպէս հրապարակէն ամօթահար կը խուսափի եւ իւր ըրածներուն վրայ ինք ալ զղջալով՝ «ձեր գրածները չափազանցութիւններ են» կ'ըսէ, լռելեայն մեր ըրած ամբաստանութիւններուն մէկ մասը վրան առնելով: Պալով իւր ուղած վկայութեամբ՝ կը պատասխանեմք թէ բաղմաթիւ նորեկ գիւղացիներ, որոց մէջ Պետրոս աղայի ազգականներ ալ կը գտնուին, հրապարակաւ վկայեցին մեր ամբաստանութեանց ճշմարտութեանը. թէ որ ասով ալ չհամոզուիր, եւ դարձեալ թաղականներէն վկայութիւն կուգէ, կը խնդրեմք իրմէ որ այսպիսի վկայութիւն մը ինքն առնէ. վստն դի հաղարաւոր փարսախներով հեռի ենք մեր հայրենիքէն, եւ քանի որ ինք հայրենեաց մէջ է՝ աւելի դիւրութիւն ունի այդպիսի վկայական մը ձեռք բերելու, զոր եթէ ստանայ՝ զայն իրեն համահաւասար կը յարգենք մենք ալ: Ուրեմն, Պ. նամակագիր, առէ՛ք այդպիսի վկայութիւն մը որ ձեր անմեղութիւնը հաստատէ. եւ մենք պատրաստ ենք ուրախութեամբ մեր գրածները յետս կոչելու, վստն դի բարոյական սլատիւս

նուդ վրայ բիծ դնելու ոչ կամք ունիմք, ոչ փափաք, եւ հետեւաբար ոչ ալ շահ մը: Այլ- բից եւ շահու համար շատ տարի Պօլսոյ փողոց- ները թափառող եւ հուսկ յետոյ իւր անդուստ- կրից հետեւանքէն ունայնաձեռն եւ խուճապե- լով հայրենիք դիմողը՝ ո՛վ ըլլալը դուք լաւ գի- տէք: մեք յանուանէ նշանակել չեմք ուղեր- եւ այսչափ ալ գրել հարկադրելնուս համար կցա- չիմք արդարեւ:

14 մարտ 1875

Յ. Մ. Շահեան

Կ. Պօլսոս

Թէ՛ այս և Թէ՛ Օրագրոյ երեքշաբ- թի աւուր թերթով հրատարակեալ նա- մակն՝ ըստ մեզ բաւական կհամարուին հաստատել թէ, Մեծատուրեան Պետրոս աղա գտնուած է անվայել վարմանց մէջ, և իր պատուարժան հայրենակից- ներէն շատերը վիրաւորուած են իրմէ: Ինչպէս իսկզբան այս հրատարակու- թեանց, նոյնպէս և այս անգամ կփա- վաքիմք որ Պետրոս աղա զգուշանայ իւր հայրենակցաց հետ խստութեամբ և անվայել կերպիւ վարուելու, որ իրեն անպատուութիւն կբերէ և իւր հայրե- նակցաց արհամարհանաց կենթարկի: Որչափ ծանր է տեսնել, որ նոյն իսկ իւր մերձակայ ազգականը հրապարակաւ կյանդիմանին զինքը՝ իւր խիստ անհա- ճոյ գործերը հրատարակելով:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ճանիկի կառավարիչ անուանեցաւ՝ Թէրթրտաղի նախորդ կառավարիչ Թէվ- ֆիգ փաշա:

— Գանտիայի կառավարիչ կարգեցաւ՝ Միտիլլիի նախորդ կառավարիչ Արիֆ փաշա:

— Միտիլլիի կառավարիչ ընտրուեցաւ՝ Սադըղի նախորդ կառավարիչ Հաշիմ Էֆենտի:

— Ճէպէլը-Ղարապիլէի կառավարիչ ան- ուանեցաւ՝ Խաքիւպի նախկին կառավա- րիչ Մէհմէտ պէյ:

— Աւստրոյ կայսրը Տաճկաստանի սահմանաց մօտերը գտնուած ատենը, կայսերական կառավարութեան կողմանէ՝ Պօսնայի կուսակալ Տէրվիլ փաշա ի ցա- մաքի, և մէկ երկու կայսերական նաւը և Միլիթիվա Հասան փաշա ի ծովու պի- տի դիմաւորեն և շնորհաւորեն Նորին վե- հափառութիւնը:

— Վերջին օրերս ոչ միայն մայրաքա- ղաքիս մէջ, այլ և Ասիոյ շատ կողմերը յորդառատ անձրեւներ եկեր, և աւելի իզմիրի կուսակալութեան վիճակին մէջ՝ որոյ այլևայլ կողմերն արդէն ողողեալ էին, հեղեղները բաւական վնասուց պատճառ եղեր են: Պրուսայի մէջ ալ դաշտերն լծացեր են:

— Քանի մ'օրէ հետէ դարձեալ յան- կարծ օսմանեան լիրան 130 էն իջաւ մին- չե 123—124 ի, և այս պատճառաւ հա- սարակաց մէջ դժուարութիւնք տեղի կունենան: Յայտնի է թէ երկու շաբաթ յառաջ ալ այսպէս եղաւ, բայց ի պաշ- տօնէ պատուէր եղաւ ընդունել դարձ- եալ 130 ի, մինչև ցնոր տնօրինութիւն: Արդ՝ պաշտօնական նոր պատուէր մը չը- կայ այս մասին. բայց կկարծուի որ լի- րային այս անգամ դարձեալ իջնելուն պատճառը՝ մայրաքաղաքիս շոգեանուց և ուրիշ ընկերութիւնք են, որ իրենց առած պղինձ դրամները յառաջագոյն

առօրին լիրայի կփոխէին, ասկայն վեր- ջին օրերս կպահեն, և պղնձին քիչնալուն տեղի կուտան, որով լիրային գինն ալ կիջնայ: Կայսերական կառավարութիւնն անշուշտ այսօր վաղը այս մասին վերջ- նական տնօրինութիւն մը պիտի ընէ՝ դժուարութեանց և դժգոհութեանց ա- ռաջքն առնելու համար:

Իզմիրի մէջ ալ մին գինը չափա- ղանց սուղացած ըլլալով՝ քանի մը երե-ւելի դրամատեարք առաջարկեր են տե- ղական կառավարութեան, մին օխան 5 դուրուշի ծախել շարունակ երկու տարի, և 2500 լիրա կանխաւ առ ի ա- պահովութիւն աւանդել: Չեմք կարծեր որ այսպիսի հանրօգուտ առաջարկու- թիւն մը մերժուի:

— Պաղատարի մէկ գիւղին մէջ, կին մը 13 որդի, աճենքն ալ խիստ մանրկեկ, մէկտեղ ծներ, բայց ամենքն ալ ժամէ մը յետոյ անշնչացեր են:

— Եաշի մէջ (Բուսանիա) քահանային մէկուն կինը՝ որ 30 տարիէ հետէ ամուսնա- ցեալ է եղեր, ծանրապէս հիւանդանալով մօտերս, իւր ամուսինն եղող քահանային խոստովաներ է՝ ամուսնութեան առաջին տարւոյն մէջ ամուսնական պատուոյ ան- հաւատարմութեան գործ մը գործած ըլլալը: Քահանայն, կնոջն ոյս յանցանքը ներելու համար, խեղճին փորը հրաշէկ փայտ մը մխեր է. կինը թէ և այս պատ- ճառաւ ալ մեծ տաղնապ կրեր է, բայց վերջապէս բժշկուեր է, և քահանայն 7 ամիս բանտարկութեան դատաւարաւորու- է, ի փոխարէն իւր անգթութեան:

— Սերվիլի իշխանութիւնը, Վիեննայի մէջ ֆրանզի կշռով հինգ միլիոն ֆրանքի դրամ տպել կուտայ:

— Սրբէն ծանուցած եմք՝ Ճաբոնի կայսեր ֆարիզ երթալու դիտաւորու- թիւնը: Նորագոյն լուրերը կհաստատեն զայս. այժմէն պաշտօնակալ մը ֆարիզ հասեր է, և պատրաստութիւն կտեսնէ: Ճաբոնի կայսրը իւր գահակալութենէն յառաջ ֆարիզ աչակերտած, և գաղղիա- րէն լեզուն քով ուսանելուն համար վիա- յագիր առած է եղեր:

— Գերմանիոյ մէջ արքեպիսկոպոս մը՝ կառավարութեան օրինաց չհնազանդե- լուն համար՝ տուգանքի դատաւար- տուեր, և ի վճար տուգանացն՝ կարա- սիքն ու եկեղեցւոյ մէջ գործածած խաչն իսկ վաճառել որոշուեր է:

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

Պօլսո, Պաղչէ դաբու, Թաշ խան, տոպրակի ընտիր ձէթ կծախուի, ո՛րչափ որ ուղտի:

Խնամա արիզ օլան սըզը իլէթի սօղուք- տան հասը օլմագ իսէ տէ պու քէմիք իշինտէ հէնուզ պիր սարը սուտան իպարէթ օլուպ ֆագաթ պուշուն պաղըը վագթը կէշմիշ վէ լայըդըյա թէմէլ թուլմուշ վէ պաղըըը էթ իլէ քէմիք արասընտա գալմըշ աղըըյա պաղա- ճա մալիւնէ օլունմագ վէ հըֆուրյա Ալլահ թապեա նուզուլ իլէթինտէն վէ մէրագտան միւնաղաստան արիզ օլան եկտէն պաղա եա- լընըզ սօղուգտան հասը օլան տօղուզ օն սէնէ- լիք տախի օլստտա՝ եինէ չարէսի պուշունմագ վէ էօքսիւրիւկէ վէ կէօքիւս թըքանըկընա պէլ կէվէկլիի վէ մագաթտա քէյտաճ օլան սըզըը

մայրաքա մալիւնէ վէրմէք իւզըէ սարըըդտա քէսիր մէշնուր Ուստա Սիմօն պուշունուր Մահ- մուտ-Փաշա ճամիսինին ալիւստուտա օրթատա- քի գահվէտէ իքթիզա իտէնլէրին դահվէի մէզ- քիւրտէ կէլմէլէրի վէ իճապընա կէօրէ թարիֆ վէ էտվիէսինի պագմագ իշուն պուշունտան աղ- տէս իլան էթմիշ իսէտէ մէզքիւր իլէթլէրին իլավէսի իշին պու քէրրէ եինէ իլան իտէր:

Վէ սըզը իլէթի 24 սաաթտա տըշարը չը- դարըըմ վէ գասըզ իլէթինին իճրասընտա պուշունուրուզ:

Գարնընտա պատուր օլան պիլ սանճը վէրիր իսէ օնուտա իճրասընտա պուշունուրուզ: Ս.

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՏԻ ՀՈՒՈՒՆԷԻ

Լեարգի, ստամոքսի, և աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, նաև ջղային տկարութեան, ուժաթափութեան և տխրութեան համար. կը ջնջէ և անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւո- րութեանց հետքերը: Արտի և երկիւմանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մ'ունի. արիւնը մաք- րելով նոցա խանգարեալ վիճակը կը կանոնա-ւորէ, և գրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ: Իւր դեղական մեծ ազդեցու- թեամբը սրտախառնութիւն, կուծուութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լեցուած կաղեր, գլխի ցաւեր կը վանէ. մար- սողութիւնը կը շափաւորի, և մարմինը մաք- րուելով բոլոր այն աղտեղութիւններէ՝ որ շատ անգամ դանաղան հիւանդութեանց սկզբնա- պատճառ կըլլան, առողջ, ուժեղ, և բնական զիրքը կզգենու:

ONGUENT HOLLOWAY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒՈՒՆԷԻ

Մորթային հիւանդութիւնք և վէրք բուժե- լու մասին ունեցած պաշտամական յատկու- թեանցը չհաւատարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թունաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղց- կեղ (չիրիֆէնչէ), սրունից և ստեանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցին և կամ կլուանան. օգտակար է նաև հարուսի, հազի, սրտի քարախման, մանաւանդ օղացաւ (եէլ) ըստած հիւանդութեան: Իւր կազդուրիչ և զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (սըրաճա) հիւանդու- թեան ապականիչ զօրութիւնը ինչ աստիճան որ ըլլայ՝ կը դիմադրուէ:

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կը գտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, և մասնաւորապէս Պահճէ-գափու Թաշ խանի կող- մերը Պ. Գասապեանի դեղարանը՝ Նո. 7՝ կը ծախուի:

Աւելի առնել ուղղը կը հրաւիրուի առ հե- ղինակն տըթոր Հոլլուէ ի Լոնտոն Օքսֆորտ փողոց թիւ 555:

ՊԱՅՄԱՆՔ ՓՈՒՆՁԻ

1.—Փուշըն 2ՈՐԵԲԵԱՐԹԻ և ՇԱԲԱԹ օրերը կը հրատարակուի:

2.—Տարեկան բաժանորդագինն է միայն չորս արծաթ մէճիտ՝ կանխիկ վճարելի թէ՛ մայրա- քաղաքիս և իւր արուարձանաց և թէ՛ գաւա- ռաց համար:

3.—Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժա- նորդ կընդունուի:

4.—Տեղական ու գաւառական թղթատա- րութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ:

5.—Հատը 40 փարայ է, և կը գտնուի ա- մեն Հայ գրավաճառաց խանութները և ձեռքէ ծախողներու քով:

6.—Մանուցման տողը 40 փարայ է մէկ անգամի համար: Աւելի ատան կըլլայ աւելի անգամներու համար:

7.—Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է գիր ուղղելի առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան, Կ. Պօլսո Ալաճա-Համամ Խալիլ խան միջին յարկ թիւ 19:

ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՐՏԻՉՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՔ Բիգա փաշա խան քիւ 3